نهێنی پیرە نەناسراوەکەی ناو ئاوێنەکە.. شوان عەباس بەدری

کاتێ لە چواردەورم نائومێد و بێزار ئەبم ، پەنا ئەبەمە بەر ئاوێنە ، پێش ئەوە ئەچم لە سەرخۆ و هێور هێور گوێزانێکی تیژی بڕەڕی بێ بەزەیی ئەگرم بە دەستمەوە و بۆ چەند خوولەکێك لە خۆم و گوێزانەکە و ملم ئەڕوانم و لە ئاوێنەی دەستشۆرەکەوە زەردەخەنەیەکی سارد و سڕ بۆ خۆم ئەکەم و چاو ئەبڕمە چاوی خۆم ، بە هێواشی پەنجە گەورەی دەستی ڕاستم ئەهێنم بە بنی گوێزانەکە و بە شێوەیەك کە پەنجەم نەبڕێت دەمی گوێزانەکە و پەنجەم ئەکەونە گفتۆگۆیەکی شاراوەی پڕ لە نهێنی !

دوای چەند خولەکێك و پاش تەواو بوونی گفتۆگۆی گوێزان و پەنجەم ،ملم بەرز ئەکەمەوە و بە هێواشی گوێزانەکە ئەهێنم بە ملما و دەست ئەکەم بە تاشینی ڕیشم .

دوای ئەوە کورسییەکی دارینی ڕەنگ ئاڵتوونی ئەهێنم و بەرامبەر ئاوێنەی ژوورەکەم دایئەنێم و بە جۆرێ دائەنیشم کە تابلۆی سرووشتە هەڵواسراوەکەی پشت سەرم لە ئاوێنەکەوە دیار بێت و جارێکی تر لە خۆم ئەروانم ، هەموو جارێ لەناو ئاوێنەکەوە وێنەدانەوەی مرۆڤێکی بەساڵاچووی ڕیش و قژ سپی گوێنی لەبەر ئەبینم کە لە سەر کورسییەکی داڕزاوی کرماوی دانیشتووە و کز کز نیگاکانی بەملاوئەولای خۆی ڕائەکات و نیوە مۆمێکی کوژاوەی بە دەستەوەیە !

هەموو جارێکیش کە لێی ئەپرسم : تۆ کێیت و بۆ وا کز کزی ؟

دەستی ئەهێنێت بە ڕیشە سپی و درێژەکەیا و زەردەخەنەیەکم بۆ ئەکات بە جۆرێ کە دانە زەردهەڵگەڕاوە ژەنگاوییەکانی وام لێ ئەکەن هێڵنج بدەم و بە زۆر خۆم بگرم و نەڕشێمەوە ، دوای ئەوەش ئاوڕێك بۆ دواوە ئەداتەوە و دەستی بۆ دیوارەکەی پشتەوەی درێژ ئەکات و بە پەنجەی ئیشارەت وێنەیەکم پیشان ئەدات کە ڵێڵ و تەڵخە و چوارچێوەکەی ژەنگاوییە !

بەڵام ئەمجارە بڕیاڕمداوە ئیتر وەك جارەکانی پێشوو بێدەنگییەکەی بێدەنگم نەکات و بچمە جەنگی ئەو پیرە گوێنی لەبەرەو ئەمجارەیان لە جیاتی ئەوەی ئەو پەلکێشم بکاتە ناو جیهانەکەی خۆیەوە من پەلکێشی ناو جیهانەکەی خۆمی بکەم !

هەر بۆیە لە جیاتی ئەوەی وەك هەمیشە بەرامبەری دانیشم و لێی بڕوانم ،بڕیاڕمدا هەستمە سەرپێ و بەرەو ڕووی بڕۆم و لەو دیو ئاوێنەکەوە ئیخەی بگرم و بەسەریا بقیژێنم : ئەی مۆتەکەی چڵکنی

نەناسراو تۆ كێيت ؟
بە گوڕوتينەوە هەستامە سەر پێ تا بەرەو ڕووى بڕۆم بەڵام هەرچەن هەوڵمدا قاچەكانم لەگەڵما نەهاتن و نەمتوانى بەرەو ڕووى هەنگاو بنێم ، هەر وەك بڵەيت ئەژنۆكانم بە يەكەوە بەسترا بن و بنى پێشم بە زەمينەوە داكووترا بن بە باڵای خۆم كەوتمە سەر كورسييە دارينە ڕەنگ ئاڵتوونييەكەو بە واق ورماوى ئەمڕوانييە پيرە گوێنى لەبەرە پشت كوڕەكەى ناو ئاوێنەكە كە هەستا بووە سەر پێ و سەماى ئەكرد و ئيشارەتى بۆ ئەكردم و قاقا پێم پێئەكەنى !
ئەمە يەكەمجار بوو ببينم ئەم نەفرەتييە نەناسراوە هەستێتە سەر پێ و بەو جۆرە سەما بكات و شێتانە پێبكەنێت !
هاوارم كرد : ئەى نەفرەتى گاڵتە بكە بەس با بزانين دواجار كاممان يەخەى كاممان ئەگرين و ئەيدەين بە عەرزا .
كە گوێى لەو هاوارەم بوو ساتێ لە سەما كردن وستا و چەند چركي□ي□ك سەيرى سەرتاپامى كرد كە چۆن هەوڵمئەدا دووبارە هەستمەوە و هەنگاو بنێم بەرەولاى و يەك لە سەر يەك وەك جارى يەكەم ئەكەوتمەوە سەر كورسييەكە .
نيگاكانى پڕ بوون لە تووڕەيى و نێوچەوانى گرژگرژ كردبوو لەناكاو زمانى وەك گاڵتە كردن لێ دەرهێنام و دەستى هێنا بە ڕيشە درێژەكەيو لەسەر كورسييە داڕزاوەكەى دانيشت .
چەن چركي□ي□ك چاوەكانى داخست و دەستى هێنا بە سەريا و قژى خوراند و لەبەر خۆيەوە ورتە ورتى ئەكرد .
سەرم سورما بوو لێى ،ئاخر ئەمە يەكەمجارى بوو ئەم ڕەفتارانە بكات و بەو جۆرە خۆيم پيشان بدات ، هەموو جارێ بێدەنگ دائەنيشت و منيش بە بێدەنگى لێم ئەڕوانى .
خۆمم نەگرت لێم پرسى : ورتە ورتى چى ئەكەيت ؟، گوێم لێت نييە !
لە پڕ چاوى كردەوە و زەردەخەنەيەكى كرد بە جۆرێ كە ديسان ددانە زەرده□گ□□اوە و ژەنگاوييەكانى دەركەوتنەوە و وتى : ئەڵێم ئەم نەفرەتييە چەندين ساڵە ئاوێكى سازگارى پيشان نەداوم تا خۆمى تيا بشۆم و لەم چڵكنى و گەڕييە نەجاتم بێت .
تۆنى دەنگى نووسا بوو و بە زۆر وشە و پيتەكان لە قوڕگييەوە ئەها تنە دەرەوە ، وەڵامم دايەوە : چڵكنى و گەڕى تۆ چ پەيوەندييەكى بە منەوە هەيە !؟
لەگەڵ تەواو بوونى پرسيارەكەم دەستى كرد بە پێكەنين و وتى : دەمێ ساڵە من و تۆ هاوڕێين و پێكەوە ئەژين ، تۆ وائەزانيت تەنها ئەو كات□ن□ى لە چواردەورت ڕائەكەيت و يەيت و بەرامبەر ئەم ئاوێنە نەفرەتييە دائەنيشيت من دەرئەكەوم و ئەمبينيت .
كە ئەمەى ووت بۆ چەند چركي□ي□كى كەم بێدەنگ بوو و ژێر چەناگەى خۆى

خوراند و سەیرێکی بن مێچی ژوورەکەی کرد و دەستی کردەوە بە قسە کردن : سەیر بکە جوان سەیر بکە .
بە پەنجەی ئاماژەی بۆ بن مێچی ژوورەکەی کرد و وتی : ئەم بن مێچە نەفرەتییە زەردهەڵگەڕاوە قەوزاویییە تاریکە سەردەمانێ ئەوەندە ڕوو ناك بوو کە پرشنگی ئەدایەوە – دوای ئەوەی ئەمەی وت تۆنی دەنگی گۆڕا بە تۆنێکی پڕ لە توووڕەیی – بەڵام ئێستا جوان سەیری بکە هەی نەفرەتی بزانە لەبەر تۆ و بیرکردنەوە و تێگەیشتنی تۆ چی لێهاتووە .
کە ئەمەی ووت وەك بڵەیت سەتڵێ ئاوی سارديان پيا کردبێتم گەرم و گوڕی هەستان و هەنگاو نانم بەرەو ڕووی نەما ، بەڵام دوای چەند چرکەیەك هێزم بە بەردا هاتەوە و هەستامە سەر پێ و هاوارم بەسەرا کرد : درۆۆۆۆۆ ئەکەیت ، من هەر نازانم تۆ کێی ئیتر چۆم بە بۆنەی منەوە ئەو مێچە وا گ□□□ و گول بووە هەی درۆۆۆۆۆۆۆۆزن .
لەگەڵ هاوارکردنەکەشم چەند جارێك هەوڵمدا بەرەو ڕووی هەنگاو بنێم ، بەڵام دیسان هەوڵەکانم بێ ئاکام بوون و کەوتمەوە سەر کورسییەکە و لەگەڵ هەموو کەوتنێکم ئەو نەفرەتییە بە دوو پەنجە ئەملاو ئەلای لێوی ئەکشاند و سەری بەملاوبەولایا با ئەدا و زمانی لێ دەرهێنام !
ئەوەندە هەستام و کەوتم تا تەواو تەواو ماندوو بووم و برسکم لێبڕا ، سەرو سیما و هەموو گیانم تەڕ تەڕ ببوو و بە ئەندازه□ی یەکساڵ عەرەقم کردب□ووەوە ، بە جۆرێ کە تك تك عەرەق لە سەروسیمامەوە ئەهاتە خوارێ و چاومی ئەکزاندەوە .
بە ناچاری لێم پرسییەوە : بەس پێم بڵێ تۆ کێیت ؟
کاتێ گوێی لەم پرسیارەم بوو بە هێمنی لە سەر کورسییەکەی هەستا یە سەر پێ و لەسەرخۆ لەناو ژوورەکەی دەستی کرد بە پیاسە ، ئەوەندە لەسەرخۆ پیاسەی ئەکرد و بە وریایی هەنگاوی کورتی ئەنا کە وەك بڵەیت ئەترسێ کە وردە شووشە بچێ بە بنی قاچیا یا پێ بنێ بە شتێکا و ئازاری پێبگات!
دوای چەن چرکەیەك لە هاتوچۆ شێت ئاساکەی وستا و ڕووی کردە دیوارەکە و دەستی بەرەو تابلۆ ڵێڵ و تەڵخەکە درێژ کرد و بە دەنگێکی نووساوی هێمنەوە پێی وتم : ئەم تابلۆیە سەردەمانێك سەردەمانێکی زۆر کۆن پڕ بوو لە هەناسە و دەنگی هاژە و پێکەنین ، بەس ئێستا سەیری بکە چی بەسەر هاتووە ، نە هەناسەیەکی تیا ماوەو نە ڕووبارێك تا دەنگی هاژەکەی بێت و نە مرۆڤێکی گەشبین و دڵخۆش تا پێبکەنێت ، ئەوەتا چەندین ساڵە لەم کونجە تاریکە کەوتووە و چوارچێوە ڕەنگ زێڕینەکەی ژەنگ خواردوو□ی□تی – دوای ئەم قسانە لە ژێر چاوەوە سەیرێکی کردم – و بە هەمان هێمنی و تۆنە ئارامە وتی : زۆر حەز ئەکەیت بزانیت من کێم ؟ باشە پێت ئەڵێم ، من زیندانبانم

و تۆش زیندانی ، من پەڵە هەورێکی ڕەش ڕەشم و تۆش ئاسمانێکی
تاریکی بێ ئەستێرە ، من ….من … – دوای ئەمە بە توووڕەییەوە
هاواری کرد – من هەموو ئەو بیرکردنەوە و تێگەیشتنە هەڵانەی تۆم
کە چەندین ساڵە لەناو هزرتا کۆت کردوونەتەوە و ئێستای تۆیان
درووست کردووە ، هەموو ئەو توووڕە بوون و پنگ خواردنانەتم کە لە
کاتی خۆیا دەرتنەبریوە و لەناو خۆتا هێشتووتەتەوە ، هەموو ئەو
خەونانەتم کە هەوڵت بۆ نەداون ، من هەموو ئەو فرمێسکانەم کە
ئەبوایە بتڕشتایە و پێت عەیب بوو بیانڕێژی و ئێستا گەرووت
ئەگووشن ، من وەك گوڵە لەولاوێکی خەمۆکم کە بە ناو دەروونتا
بڵاوبوومەتەوەو هزر و مێشکتم داگیر کردووە .
دوای ئەم قسانە هات و دووبارە لەسەر کورسییەکەی دانیشت و چاوی
بڕییە چاومەوە و ئەمجارەیان بە تۆنە دەنگێکی نووساوی مام ناوەند
و بزەیەکی تاڵەوە پەنجەی بەرەو سەرم درێژ کرد و پێی وتم : دیارە
هێشتا تێنەگەیشتووی من کێم ! من ئەوەتام لەوێم ، ماڵی هەمیشەیی
من ئەوەتا ئا ل□و□یا ، تۆ دەرباز بوونت نییە لە دەستی من ، مرۆڤ
زۆر لەوە بێهێزتر و بێ ئیرادەترە کە بتوانێت لە من ڕزگاری بێت
هاوڕێم ، من لە ناو مێشك و هزری تۆیا ئەژیم … من تۆم .
دوای ئەم قسانەی هەستم ئەکرد خەریکە ئەخنکێم ، نەمئەتوانی وەك
پێویست هەناسە بدەم و تەنها سەیرم ئەکرد ، لەتاو کزانەوەی چاوم
زوو زوو چاوم ئەنووقاند و ئەکردەوە ، بە زۆر گوڕم بە خۆمدا و بە
تۆنە دەنگێکی هەنێسکاوی پێم وتم : من هاوڕێی تۆ نیم ، بە من مەڵێ
هاوڕێ .
وەڵامی دامەوە : پێت نەڵێم هاوڕێ ! سەیرە ! تۆ نە تەنها تاکە
هاورێمی بەڵکو بگرە تۆ خولقێنەری منی ، چەندین ساڵە بە بێ ئەوەی
بە خۆت بزانیت و هەستی پێبکەیت خۆت خزاندۆتە ناو تولە ڕێیەکی
تاریکی بێ کۆتایی و سات لە دوای ساتیش لەناو تاریکی ئەو تولە
ڕێیە مارپێچە وونتر و وونتر ئەبیت ، – دوای ئەم قسانەی بە تۆنێکی
گاڵتەئامێزەوە- پێی وتم : تۆ دەرباز بوونت نییە لەمن ، تازە بە
تازە بە نیازی هەستیت و بێی یەخەم بگریت داماو.
دوای ئەم قسانەی دیسان پەنجەی بۆ درێژ کردمەوە و دەستی کرد بە
پێکەنینێکی شێتانە ،ها ها ها ها.
دەنگی پێکەنینەکەی وەك ئەوە وا بوو بە نووکی پەنجەم ئاسنێك یا
دیواریك بکرێنم ، مێشك و دەروون و گوێمی ئازار ئەدا ، سات لە
دوای ساتیکیش دەنگی پێکەنینە نەفرەتییەکەی بەرز تر و بەرزتر
ئەبوو و بە دەم پێکەنینەوە هەستا بووە سەر پێ و لە بەرامبەرما
شێت ئاسا سەمای ئەکرد .
لە ناکاو توووڕەیی و هێز و گورێکی سەیر هەموو گیانمی داپۆشی ، بە

هەموو هێز و توانامەوە هەستامە سەر پێى و لە گەڵ یەكەم هەنگاوم هەستم كرد ئەژنۆكانم و بنى پێم ئازاد ئازاد بوون و بەرەو ڕووى ڕۆيشتم و لە ئاوێنەكەوە ئێخەم گرت و ڕامكێشايە دەرەوەى ئاوێنەكە و دام بەزەويا و بە مستە كۆڵە بەربوومە دەم و چاوى .
لە گەڵ هەر مستێك هەستم ئەكرد ميشكم لە تاو ئازار خەريكە ئەتەقێت و لە هەمانكاتيشا دەروونم ئارامتر و ئارامتر ئەبێت ، ئەويش بە بێ هيچ بەرگرىيەك لە ژێر لێزم□ بارانى مستەكۆڵەكانم لە پێكەنينە شێتانەكەى بەردەوام بوو و منيش تووڕەتر و تووڕەتر مستم لە دەم و چاوى ئەدا و هاوارم ئەكرد : با بزانيت بەهێزتر و بە ئيرادەتر لەوەم كە تۆ بيرت لێ كردۆتەوە ، خۆت وتت من خولقێنەرى تۆم كەواتە هەر خۆيشم ئەتوانم تۆى تاريك و بێ دەلاقە بگۆرم بە پانتاييەك لە سەوزايى و دەنگى ڕووبار و پێكەنين ، من ئەتوانم مێشك و دەروونم لە تۆ ڕزگار بك□□□□□□م هەى بە نەفرەت بييييييييييت .
+++++++
كاتژمێر پێنجى بەيانييە و بەرامبەر ئاوێنەى ژوورەكەم دانيشتووم ، پەنجەرەى ژوورەكەم كردۆتەوە و لە پەنجەرەى ژوورەكەمەوە هەوايەكى فێنك و دڵڕفێن دێتە ژوورێ و دەست ئەهێنێت بە سەروسيمام و هەست ئەكەم دڵداريم لەگەڵ ئەكات ، بۆ چركەيەك لە پەنجەرەكەوە ئەڕوانمە گزنگى بەيان و ڕوو ئەكەمە ئاوێنەكەم ، پياوێكى پۆشتەى بۆن خۆش كە ڕيشى تازە تاشيوە بەرامبەرم لەسەر كورسييەكى دارينى ڕەنگ ئا□ توونى دانيشتووە و لە پشتييەوە تابلۆيەكى سەرسەوز ئەبينم كە دەنگى هاژەى ڕووبارى لێوە دێت ، بۆ چەند چركەيەك چاوم دائەخەم و لە دڵەوە بە خۆم ئەڵێم : من كە توانيم خۆم لەو نەفرەتييە ڕزگار بكەم بە دڵنياييەوە كەسانى تريش ئەم هێزەيان تيايە و تەنها ئيرادەيەكى پۆڵاىينى پێويستە و هيچى تر .
دواى ئەوە بە پەلە هەستامە سەر پێ و بەرەو دەرگاى دەرەوەى شووقەكەم هەنگاوم نا و چوومە دەرەوە ، لەسەر پليكانەكان دراوسێكەمم بينى، بۆ يەكەمين جار دواى چەندين ساڵ دراوسێتى بە زەردەخەنەوە بەيانى باشێكى گەرمم لێ كرد و بە دڵگەرمييەوە هەنگاوم نايە ناو كۆڵانەكەمان و بەرەو شوێنى كارەكەم كەوتمە ڕێ .
دواى ساڵەهاى ساڵ بۆ يەكەمينجار لە گەڵ هەر هەنگاوێكما هەستم ئەكرد زيندووم و دەروونم پڕە لە ئارامى و شنەباى بەيان مەستى ژيان و جوانييەكانى كردبووم .

ڕەهەندەکانی کەلاخستنی کولتووری.. مەحمود چاوش

کەلاخستن یان کەنارخستنی کولتووری (بە لاتینی مارگینالیزاندن ـ Marginalisierung) بە یەکێک لە چوار ستراتیژیەکانی ئاڵوگۆڕی کولتووری (بە لاتینی ئاکولتوراتسیۆن- Akkulturation) ناوزەددەکرێت، کە جۆن ڤیدەپ بێری(1) لەسەر بنەمایەکی زانستی شرۆڤەی کردووە. ئەم کەلاخستنە کولتوورییە بە پڕۆسەیەکی کۆمەڵایەتی ئەوتۆدا تێدەپەڕێت، کە تاکێک، گروپێک یان گرووپێکی کولتووری بەهۆی تەنگپێهەڵچنینەوە دەهاوێژرێتە کەناری کۆمەڵگەیەکەوە، کە تێیدا بە شێوەیەکی زۆر لاواز بەشداری ژیانی کولتووری، سیاسی و بژێوی (ئابوری) کۆمەڵگە دەکات.

بێگومان ئەم کەلاخستنە تەنها بەلاوەنانێکی کولتووری نییە، کە لە لایەن کولتوورێکی جیاوازتر و زاڵتر و زۆرینەترەوە نەفی دەکرێت، بەڵکو تەواوی ناکۆکییەکانی نێو خودی کولتوورەکان دەخاتە نێو قەیرانێکەوە، کە تەنانەت کۆمەڵگە مۆدێرنەکانیش بە هەموو توانای هزری و زانستی و کۆمەڵایەتییانەوە نەیانتوانیوە چارەیەک بۆ ئەم ستراتیجیە بدۆزنەوە. ڕەگەرەکانی کەلاخستنی کولتووری ئاڵۆزترین لەوەی، کە ئێمە هەستی پێدەکەین و ڕۆژانە بەرەنگاری دەبینەوە. گەر بێینە سەر ناوەڕۆکی بابەتەکە، ڕەنگە پێمان سەیربێت، کە تەنانەت لە نێو کولتوری خانەخۆی و هەمەگەندا (هاوکولتووریدا) ئەم کەلاخستنە پڕاکتیزە دەکرێت، وەک کەلاخستنی بەساڵاچوان، کەمئەندامان، هەژاران، هاوڕەگەزانبازان، تەنانەت ژنان و مناڵانی بێ باوانیش (هەتیوان)، کە تاکو ئێستاش لە زۆرینەی کۆمەڵگەکاندا بە شێوەیەکی ناهاوسەنگ مامەڵەیان لەتەکدا دەکرێن. ئەم دیاردەیە دەتوانرێت تا سنووری پێشێلکردنی مافی مرۆڤ و تاکەکەسی هەنگاوبنێت. کەلاخستن زۆرێک ڕەهەند لەخۆدەگرێت، سەرئەنجام مرۆڤ ڕووبەڕووی لە "قاڵبدان" یان "بەکەمدانان" دەبێتەوە.

لە زۆرینەی کۆمەڵگە مۆدێرنەکاندا پرۆسەی کەلاخستنی کولتووری بێتە هۆکاری نایەکسانی و نادادپەروەری کۆمەڵایەتی بەرامبەر گروپێک یان ئێتنییەک، کە لە ئەنجامی ئەم پڕۆسەیەدا ڕووەو هەژاری، کولەمەرگی و بێدەرەتانیان دەبات، ژیانیان تەنگەتاو دەکات و لە بازنەدانێکی

کولتووری یان لەمەڵگەخزاندن (گێتۆکردن)دا چەقدەبەستن. نمونەی گەڕەکە هەژارەکانی شارە گەورە و مەترۆپۆلەکانی وەك مەمبای هیندوستان و لیما لە پێرۆ زۆر بەڕوونی ئەم کارەساتە مرۆییەی لەمەڵگەخزاندن پێشان دەدەن، کە ملیۆنان مرۆڤ ڕۆژانە لەژێر سەختترین و بێدادترین بارودۆخدا ژیان دەگوزەرێنن. لێرەدا ئاشکرایە، کە ئەم دیاردەیە لەنێو کولتوورێکی هەمەگێنیشدا بە ئەنجام گەیەندراوە و بەردەوام دەگەیەنرێت.

هۆکارەکانی پشتگوێخستن و توێدانی تاکێك، گروپێك یان ئێتنییەك بە کەناری کۆمەڵگەیەك

مرۆڤ بەردەوام و لە تەواوی مێژوودا بە ئەوە هەوڵی داوە، ژیانی پڕ ئارامی و خۆشبەختانە بەسەربەرێت، بژێوی، تەندروستی و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان لە هاوکێشەیەکی یەکساندا هاوسەنگ بکات، ئاخر ئەم هەوڵە و تەکۆشانەی مرۆڤ لە دروستکرنی شارەکان و پێشکەوتنی پیشەسازی و تەکنەلۆژیای نوێوە هەر بۆ ئاسانکاری ژیان بووە، واتا نەوەندی پیشەی دەستی و بازرگانیی بووە، کە لە بەرژەوەندگەرایی مرۆڤدا بوون. مەخابن ئەم پرۆسەی مێژوویی پێشکەوتنخوازییە گەلێک دیاردە و پێکهاتەی نەگەتیڤی لە تەك خۆیدا بۆ مرۆڤایەتی بەرهەمهێناوە، کێشمەکێش و دووبەرەکایەتی و تەنگژە (قەیران) جەنگییەکان کەمتر نەبوونەتەوە، بارودۆخی هەژاری و نەداری بەردەوام لە زیادبووندایە. باری کۆمەڵایەتی و خێزانی ڕۆژ لە دوای ڕۆژ لە لاوازی و بەرەو نەمان ڕاپێچدەکرێت.
سەرئەنجام هۆکارەکانی ئەم دیاردەیە، گەر سیاسی، ئابوری یان کۆمەڵایەتی بن، مرۆڤ ڕاپێچی بێدەرەتانی و تائاستی تاوانکردن دەبات. گەر ئەم دیاردەیە لە چوارچێوەی گرووپی ئێتنیدا بڕوانین، ڕوونتر دەبێتەوە، کە بەشدارییە سیاسی و ئابوری و کولتوورییەکانی کۆمەڵگەیەك لەو گرووپە دادەبەرێن لەم بوارانەدا. لە تەواوی مێژوودا ئەم کەلاخستنی کەلتوورییە بە خواستی مرۆڤەکان نەبووە و هۆکارە دەرەکییەکان پەستانی کۆمەڵایەتیان خستەتە سەر کەسەک، گروپێک، یان ئێتنییەك و تۆیان داونەتە کەناری کۆمەڵگەکە. کەلاخستنی ئەرمەنەکان لە یەکەم جەنگی جیهانی لە لایەن عوسمانییە بەناو موسڵمانەکانەوە، کەلاخستنی جوولەکان لە دووەم جەنگی جیهانی لە لایەن ڕژێمی تۆتالیزمی نازی هیتلەرەوە دوو نمونەی کەلاخستنی گروپێک یان ئێتنییەکن، کە بە شێوازی سیستماتیکی پلانی بۆ داڕێژراوە و بە ئەنجام گەیەنراوە. دەسەڵاتداران لەم پرۆژە و پلانانەدا پرسیان بە ئەرمەنی و جوولەکان نەکردووە و ئەوان خوازیاری ئەوە نەبوون.

ئم دسااتداران مژوویان کردت کلاویکی کککبوو ل زبخانی ئایدلجی و ستراتیجیکانیاندا. نووسر و فیلسوفی ئمانی جوو و هاوکاری قوتابخانی فانکفرت ڤالتر بنیامین بووونی ل هبژاردی (Walter Bendix Schoenflie Bejamin) (2) نووسینکانیدا ، بتایبت ل نووسینی تگی مژوودا باس لم کلاوخانیی مژوو دکات و تگی پشکوتن بمانا مژوویکی تدکاتو، چونک پشکوتن ب دیدی ئو تنها ورانی ل هنووکدا کککردوو.3 بنیامین وناکردنی ئم ورانکاری و کلاو مژوویی دگنتو ب کشی پشکوتن. ل “هبژاردی نووسراوکان”دا باس ل ئاودانویک ل مژووی مرڤایتی دکات ب ونیکی “پاول کل” بناوی “ئانگیلس نڤس”و، ک فریشتیکی لسر ون کراو بناوی فریشتی مژوو. ئم فریشتی باکانی کراونتو، دمی داچقیو و چاوکانی زق و ل شتك دوانت، ک دیوت لی دووربکوتو، ک مژووی ووداوکان. 4 بنیامین وونتر باس ل ئرککانی نوی داهاتو دکات، ک برپرسیارتی برامبر مژوو ل ئستی خیان بگرن (نوکانی داهاتو ئرکیان ئویی، کار ل ابردوویاندا بکن). ب بیروای بنیامین مرڤایتی کاری لسر ووداوکانی مژوو نکردوو، بی ئستامان وران. ئو دبژت: “ئم دبت وکالتک بدین هزرمان، سردانکی ابردوو بکات، ب ئوی ل مترسییکانی ئستامان تبگین.”5

نووسر و فیلسوف و خنگرانی قوتابخانی فانکفورت زر زوو ل سیستمی ئم پسمژوویی تدگن و شڤ ب ئم گرفتی “مژوو” دکن.

ئگر دیاردی کلاخستنی کولتووری ل مژووی کندا ب شویکی کخرا و لابلا بووبت و کمتر ل زگاری ئستادا وویان دابت، ئوا پکهاتکانی مدرن و پشکوتی تکنلجیا، ب نیسانسیشو، کلاخستنی کولتووریان هاویشتت باترین شوازی کخراوی نامرڤانو. ل بازندانی ملینان مرڤ ل گکی تایبتی شار مترپلکاندا نمونیکی وون و ئاشکرای ئم دیاردین.

بگومان کسان و گروپی تایبتیش ب خوازیاری خیان ل کناری کمگیکدا خیان دوورپرز دگرن و ناخوازن تککی کمگکیان ببن، ک ئم بابتش نووسینی تایبتی خی دخوازت.

جرکانی کلاخستنی کولتووری

1 کەلاخستنی کولتووری لە نێو کولتوورێکی خانەخوێدا: وەلاوەنان و کەلاخستنی کولتووری لە کۆمەڵگەیەکی هاوکولتووری (هۆمۆگێن)یشدا بەئەنجام دەگەیەنرێت، کە ئاڵوگۆڕە کولتوورییەکان لە نێو کولتوورە خانەخوێکەدا بە هەمان پڕۆسەی کەلاخستن و گۆشەگیری و دابڕانی کۆمەڵایەتیدا تێدەپەڕن.

2 پڕۆسەی کەلاخستنی کولتووری لە نێوان کولتووری زۆرینە و زاڵ ل□ تەك کولتووری کەمینە و لاوازدا بەرپادەبن، کە دەرئەنجام دەبێتە دروستبوونی گێتۆ و لەبازنەدانی گروپێك یان کەمینەیەک. بۆ نمونە کەلاخستن و وەلاوەنانی کەمینەی تواڕێک (Tuareg) لە مالی و نێجیریا لە ئەفریقادا. کولتووری تواڕێکەکان لە ئەنجامی پڕۆسەی تەنگپێهەڵچنینەوە بەرەو کەناری کولتووری ئەو دەڤەرە نراوە.

3 خۆکەلاخستنی ئارەزوومەندانەی تاکێک، گروپێك یان کەمینەیەك بۆ دەرەوەی کولتوورێکی جیاوازتر لەخۆ. لێرەدا مەرج نییە ئەم پرۆسەیە بە شێوەی گوشاری سیاسی، ئابوری یان کۆمەڵایەتی، بەڵکو دەشێت بە شێوەیەکی ئارەزوومەندانە و کەسی ڕووبدات. هەندێجار تاکێکی هەمان کۆمەڵگە بە هەر هۆکارێکی کەسیەوە بێت خۆی دەهاوێژێتە کەناری کۆمەڵگەکەی. ئەم کەنارخستنی کولتوورییە باس لە گۆشەگیر و خۆکەنارخستنی کەسانێك ناکات، کە بەهۆی نەخۆشییە دەروونییەکانەوە دەخرێنە کەناری کۆمەڵگەوە، بەڵکو زیاتر باس لەدابڕانی تاکێك یان گروپێك لە کۆمەڵگە دەکات. ئەوەی ئاشکرایە ئەم کەنارخستن و خۆکەلاخستنی کولتووریيانە بە شێوەیەکی ئارەزوومەندانە ڕوودەدەن.

بێگومان کەلاخستنی کولتووری تەنیا نیشانە و دیاردەی کۆمەڵگەی مۆدێرن نییە، بەڵکو ڕیشەی لە قوڵایی مێژوودا داکوتیووە و جووتلایەنە لە مێژووی خۆکەلاخستن و کەلاخستنی کولتووریدا ڕودەدات و دەبێت بە گرفتێکی ئاڵۆزی مێژوویی. بۆ نمونە مێژووی گروپە کۆچەر و دەشتەکیەکانی چادرنشینی سنتی و ڕۆماکان، کە بە (قەرەج)6 ناوبانگیان دەرکردووە، ئەو گروپانە لەخۆدەگرن، کە لەکەناری کۆمەڵگەکاندا بە شێوازی جیاواز لە داب و نەریت و نۆرمی ئەواندا ژیانی خ□یان پیادەکردووە. ئەم گروپانە بەهۆی شێواز و جۆری ژیانیانەوە لەکەناری کۆمەڵگەکاندا کەلاکەوتون و تێکەڵی ژیانی کۆمەڵایەتی ئەو دەڤەرانە نەبوون. ئەم ڕەوشە جووتسەری□ هەر یەکەیان لە ڕوانگەی خۆیەوە دەینرخێنێت: کولتووری خانەخوێ ئەوان بەوە تاوانبار دەکات، کە توانای وەرگرتنی نۆرمەکانی ژیانی ئەوانیان نییە و خۆیان ناگونجێن و خۆیان وەدەردەنێن، لەوبەرەوە جەخت لەوە دەکەن، کە کولتووری خانەخوێ ڕێزی بۆ کولتوور و شێوازی ژیانی ئەوان نییە، بەپێچەوانەوە دەیەوێت ئەوان لەنێو خۆیدا بتوێنێتەوە. ئەمەش بۆ ئەوان بریتی دەبێت لەدەستبەرداربوونی

کولتووور و داب و نەریتی خۆیان. لەسەرئەنجامی ئەم ڕەوشە جووتلایەنەدا قەرەجەکان هیچ بەشدارییەکی کولتووری سیاسی لەو وڵاتانەدا نەکردووە.
دەرئەنجام دەگەینە ئەو پنتە، کە "کەلاخستنی کولتووری" و "خۆکەلاخستنی کولتووری"، کە بە شێوەیەکی ئارەزومەندانە ڕوودەدات، بەرهەمی ئەو ئاڵۆزیانەن، کە لە ئەنجامی ئاڵوگۆڕە کولتوورییەکاندا بەرپابوون و بەردەوامیشن. بۆ بەرجەستەیی ببەژین، کۆچ و پەنابردنەبەر وڵاتانی ئەوروپا، چڕبوونەوەی ژمارەی کۆچبەران تێیاندا، وەك سەرئەنجام بەهۆی پیادەکردنی ژیانی تایبەتی کولتوورییانەوە جۆرێک لە خۆکەلاخستن و هەروەها کەلاخستنی دەرەکیان لە لایەن گەلی خانەخوێوە لێکەوتەتەوە، بۆ نمونە لە شارە گەورەکانی وەك پاریس و بەرلین و لەندەن و ئەوانی تردا. بێگومان ئاشکرایە لەم ڕەوتەدا زۆر گیروگرفتی وەك نەگونجانی کولتووری و نەخۆشی دەروونی و تاوانکاری هاتونەتە گۆڕێ.

مەحمود چاوش

پەراوێزەکان

1. جۆن ڤیدۆپ بەری لە ساڵی 1939 لە شاری مۆنتریاڵ/کەنەدا لەدایکبووە و پرۆفیسەری زانستی دەروونناسی و توێژەری کۆچبەرییە. مامۆستایە لە زانکۆی کینگستن/کەنەدا. گەلێك توێژینەوەی لەسەر تێگەی (Akkulturation) کردووە و سەرەتاکانی ئەم بابەتەی هەژاندووە. بۆ بیروڕای ڤیدۆپ کەلاخستنی کولتووری بەشێکی دانەبڕاوی ئاڵوگۆڕی کولتوورییە و بە لەبازنەدانی کولتووری یان "گۆتەکردن" ناوزەد دەکرێت.
2. ڤالتەر بەنیامین لە (15.07.1892) بەرلین هاتە ژیانەوە و لە (26.09.1940) لەسەر سنووری فەرەنسا-ئیسپانیا لە کەناری پەرتبۆ بە ئەوەی نەکەوێتە دەست نازییەکان کۆتایی بە ژیانی خۆی هێنا.
3. کاوە جەلال: ماتەریالیزمی مەسیایی ی ڤالتەر بەنیامین، لاپەڕە 14
4. Walter Benjamin, Illuminationen, Ausgewählte Schriften I, Suhrkamp Taschenbuch 345, Frankfurt am Main, Erste Auflage 1977.

5. هەمان سەرچاوە لاپەڕە 252
6. واژەی "قەرەج" بۆ کەمایەتییەکانی "سنتی و ڕۆما" بەکارهێنراون، لە ڕوانگەی ڕەگەزپەرستی و بەچاوسوککردن و جیاکارییەوە نرخێندراون و جۆرێکن لە بوغزاندن و کەلاخستن بەرامبەر ئەم گروپانە.

دەستپێکی ڕەخنەی ئەدەبی مارکسیستی.. نووسینی : ساندیا مەولانا (*)

وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە : عەبدوڵا سەڵمان(مەشخەڵ)

هەرچەندە کارل مارکس شیعر و ڕۆمانی نووسیوە، بەڵام بەرهەمەکانی زۆر کەم ئاماژەیان بە باس و ڕەخنەی ئەدەبی کردووە. سەرەڕای ئەوەش، فەلسەفەکەی کاریگەرییەکی زۆر بەرفراوانی لەسەر ڕەخنەگران و نووسەران هەیە، ئەمەش بەتەنها هەی لەدایک بوونی ئەو شتەی کە پێی دەوترێت ڕەخنەی ئەدەبی مارکسی. ئەمە لێرەدا تێدەکۆشین باس لە گرنگیی مارکس نەکەین وەک باوگەورەی کۆمۆنیزم و خەباتی چینایەتی، بەڵکو باس لە گرنگییەکەی دەکەین لە پێکهێنانی بزووتنەوەیەکی ئەدەبی کە ئەدەب بە دیاردەیەکی کۆمەڵناسی دەزانێت کە هاوشێوەی دیاردەکانی دیکەی لەو جۆرە مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت. بەهۆی سنوورداربوونی پانتایی ئەم چینە، تەنیا باس لە کاریگەرییەکانی مارکس (و ئەنگڵس) دەکەین لەسەر لێکۆڵینەوەی کۆمەڵناسی و مێژوویی ئەدەب. سەرنجەکانی مارکس و ئەنگڵس لەسەر هونەر و ئەدەب پەرش و بڵاو و پارچە پارچەن. ئەمەش یەک لەو هۆکارانەیە کە ڕەخنەی مارکسیستی زیاتر لە تەنها دووبارە خستنەڕووی ئەو کەیسانە دەگرێتەوە کە دامەزرێنەرانی مارکسیزم دایاننا. بەشێکی ئەو زانستە بنیات دەنێت کە بە 'کۆمەڵناسی ئەدەب' ناسراوە، کە بە شێوەیەکی سەرەکی پەیوەندی بە ئامرازەکانی بەرهەمهێنانی ئەدەبییەوە هەیە، چۆنییەتی چاپکردنی کتێبەکان، پێکهاتەی کۆمەڵایەتی نووسەران و خوێنەرەکانیان، ئاستی خوێندەواری، دیاریکەرە کۆمەڵایەتییەکانی

وەک سەلیقە و پەیوەندیی سۆسیۆلۆژی دەقە ئەدەبییەکان. ڕەخنەی مارکسی زیاتر لە سۆسیۆلۆژیای ئەدەب، گرنگیدانەکی هەستیارانەیە بە فۆرم و شێواز و مانای بەرهەمە ئەدەبییەکان وەک بەرهەمی مێژوویەکی دیاریکراو پەرە پێدەدات. کەواتە ڕەسەنایەتی ڕەخنەی مارکسیستی لە ڕوانگە مێژووییەکەیدا نییە بۆ ئەدەب، بەڵکو لە تێگەیشتنی شۆڕشگێڕانەکەیدایە بۆ خودی مێژوو.

کارل مارکس و فرێدریک ئەنگڵس مارکس زاراوەی بناغە یان ژێرخانی بۆ هێزەکان و پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنان دیاری دەکات کە پێکهاتەی ئابووری کۆمەڵگە پێکدەهێنن. لەم ژێرخانە ئابوورییەوە، سەرخانێک، هەندێک فۆڕمی یاسا و سیاسەت، جۆرێکی دیاریکراو لە دەوڵەت سەرهەڵدەدات، کە ئەرکە جەوهەرییەکەی بریتییە لە شەرعییەتدان بە دەسەڵاتی ئەو چینە کۆمەڵایەتییەی کە خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنانی ئابوورییە. هەروەها سەرخان فۆڕمی دیاریکراوی هۆشیاری کۆمەڵایەتی (سیاسی، ئایینی، ئەخلاقی، جوانیناسی و ئەوانی دیکە) لەخۆدەگرێت، ئەمەش ئەوەیە کە مارکسیزم وەک ئایدیۆلۆژیا ناوی دەبات. هەروەها ئەرکی ئایدیۆلۆژیا بریتییە لە شەرعییەتدان بە دەسەڵاتی چینی دەسەڵاتدار لە کۆمەڵگەدا. بیروباوەڕە باڵادەستەکانی کۆمەڵگەیەک بریتین لە بیروباوەڕەکانی چینی دەسەڵاتداری ئەو کۆمەڵگەیە. هونەر و ئەدەب بۆ مارکسیزم بەشێکن لە سەرخانی و ئایدیۆلۆژیای کۆمەڵگە. تێگەیشتن لە ئەدەب، لە ڕەخنەی ئەدەبی مارکسیستیدا، تێگەیشتنە لە کۆی ئەو پرۆسە کۆمەڵایەتییەی کە بەشێکە لێی. ڕەنگە ئەدەب بەشێک بێت لە سەرخان، بەڵام تەنیا ڕەنگدانەوەی بەکاریگەری بناغەی ئابووری نییە. ئەنگڵس دەیەوێت ڕەتی بکاتەوە کە هیچ پەیوەندییەکی میکانیکی و دانە بە دانە لە نێوان ژێرخان و سەرخان هەبێت؛ توخمەکانی سەرخانیش بەردەوام دژەکردار دەنوێنن بەپێی کاریگەرییان لەسەر بناغەی ئابووری. تیۆری ماتریالیستی مێژوو (کە بەشێکە لە تێگەیشتنی مارکسیزم) نکۆڵی لەوە دەکات کە هونەر خۆی لە خۆیدا بتوانێت ڕەوتی مێژوو بگۆڕێت؛ بەڵام پێداگری لەسەر ئەوە دەکات کە هونەر دەتوانێت توخمێکی چالاک بێت لەم جۆرە گۆڕانکاریانەدا. مارکس پێی وابوو ئەدەب دەبێ یەکگرتوویی فۆرم و ناوەڕۆک ئاشکرا بکات. گومانی لە ڕادەبەدەر لە نووسینە فۆرمالیستییەکان هەبوو. بە بڕوای مارکس فۆرم بەرهەمی ناوەڕۆکە، بەڵام لە پەیوەندییەکی دوو لایەنەدا کاردانەوەی بەرامبەر بە ناوەڕۆک دەبێت. مارکس تێبینی ئەوەی کرد کە فۆرم هیچ بەهایەکی نییە مەگەر فۆڕمی ناوەڕۆکێک نەبێت، دەربڕینێک کە دەتوانرێت بە یەکسانی بە بۆچوونە ئیستاتیکییەکان بەکاربهێنرێت. شرۆڤەی مارکس لەسەر فۆرم و ناوەڕۆکی ئەدەب

ئیلهامبەخش دەبێت بە باسەکی درێژ لەسەر گرنگی هەردوو فۆرم و ناوەڕۆک لە بەرهەمەکی ئەدەبیدا. ئەمەش لە جۆرج لۆکاش و لیۆن ترۆتسکییەوە دەستی پێکرد و دواتر بەردەوام بوو لە بەشداریکردنی ڕەخنەگرانی مارکسیستیتر، وەک لوسیەن گۆڵدمان، پیەر ماچەری و فرێدریک جەیمسۆن.

(*)ساندیا مەولانا؛ قوتابی دکتۆرا لە بەشی ئەدەب و لێکۆڵینەوەی کلتووری ، فاکەڵتی پەرەپێدانی مرۆیی زانکۆی کانساس لە ئەمریکا کە بەمۆڵەتی ئەکادیمی زانکۆی پادجادجارانی ئەندەنیسیا دەخوێنێت.

سەرچاوە : THE BEGINNING OF MARXIST LITERARY CRITICISM Literary Criticism Sandya Maulana, S.S

https://images.slideplayer.com/25/7988892/slides/slide_4.jpg

ڕۆڵی ڕاگەیاندنی کوردی لە تێکدانی شیرازەی کۆمەڵ.. شەماڵ بارەوانی

هەموو ئەوانەی دەخوێننەوە و مرۆقی هۆشیارن، درک بەوە دەکەن، کە کۆمەڵگەی کوردی و تاکی کورد چەندە ناهۆشیار و نەخوێندەوارن. ئەوانەی من ناوم ناون(مەڕەکانی باشوور).
ئەو بە مەڕبووانەی، لەم سەردەمی پڕوپووچییەدا، بە هەواڵی ساختە و بێ بنەما، بە دڵی خۆت پێیان ڕابوێرە و چۆنت ویست، ئاوا ئاڕاستەیان بکە. لەم سەردەمی پڕوپووچییەی وەک نووسەر"ئەردەڵان عەبدوڵڵا"دەڵێت: مرۆق هێندە تەمبەڵ بووە، خەڵکی تر بە چەندین شێوە، نمایشی ڤیدیۆیی بۆ دەکەن و دەیخەنە گریان و پێکەنین، ئەمیش تەنها کاری ئەوەیە سەیری ئەو شتانە بکات کە لە تەلەفۆنەکەیدا هەیە. ڕۆژانە سەدان و هەزاران هەواڵی درۆ بڵاو دەکرێنەوە، کەسیش تاقەتی ئەوەی نییە بەدواداچوونیان بۆ بکات “
ڕاگەیاندنی کوردی، هێندە نابەرپرسیارانە و ناپیشەییانە مامەڵەی حەدەسەکان و واقیع و بابەتە هەستیارەکان دەکەن، بڵاوبوونەوەی فیکری نالەبووردەیی و توندڕەیی و وێرانکردنی ماڵی پێکەوەژیان و

ئەو پشێوی و سەرگەردانییەی سۆشیال میدیای کوردی و کۆمەڵگەی کوردی، تاوانباری سەرەکی تێیدا ئەو ڕاگەیاندنە کوردییە نابەرپرسەیە.
بەڕاستی ڕاگەیاندنی کوردی هەندێ بێمانا و نەخوێندەوار بووە و شتی هەندێ ئاستنزم و ناپیشەیی بڵاودەکەنەوە، مرۆڤەکانیان هەندێ سەرقاڵی بەرنامە و بابەتی گاڵتەجاڕی و مناڵکار و بێمانا کردووە، مرۆڤی هۆشیار قێز دایدەگرێت، کاتێک دەبینێت ڕاگەیاندنی کوردی بەو ئاستە نائەخلاقی و ناپیشەیی و بێ مەڵاڵەی و نابەرپرسیارییە دابەزیوە.
لەڕێگەی پەیجەکانیانەوە هەواڵە و شتی هەندێ منداڵانە و گاڵتەجاڕانە بڵاو دەکەنەوە، مرۆڤ نازانێت بە حاڵی ئەو کەناڵە و ڕاگەیاندکار و میدیاکارانە، بداتە قاقا یان قوڕپی گریان!
بەڕاستی ئابڕووی کاری ڕاگەیاندن و میدیاکاریشیان بردووە.
سەیری کەناڵەکەی شاسوار بکەن، چۆن بێ ئەوەی زانیاری هەبێت، یان بە ئەنقەست و بە لێدان لە پێکەوەژیان و سووکایەتی بە ئێزدییەکان ئەوکارە دەکات و کۆمەڵێک وێنە و دوو ڕستە نووسین دادەنێت و دەڵێت: ئێزدییەکان لە (لالش)هەمووان خەریکی زەیتوون دروستکردنن.
بێ ئەوەی ئاماژە بەوە بکات کە ئەو زەیتوونە بۆ چەرایە، نەک خواردن. هاتووە ئەو وێنانەی داناوە.(من ئەوەم لە پەیجی یەک دوو کەناڵی تریش بینیوە). ئینجا ببینن، ئەو خەڵکە لە مەڕاڵ داچەڕاو و دەمشەڕی هەرێمی کوردستان، چۆن لە کۆمێنتەکان زمانی پیسیان دەردێنن، هەمووی داعشگەرا، چ بەڕێزی و چ سووکایەتییەک بە ئێزدییەکان دەکەن.
ئە لای هەمووان ڕوون و ئاشکرایە، کە مەڵەکانی باشوور ناچنە ناو قووڵایی بابەتەکان، ئەوان تەنها ئەهلی بینینن، تەنها بە نمایشێک و پیشاندانی کورتە ڤیدیۆیەک و وێنەیەک، دەتوانیت حەقیقەتی هەر شتێک کە بتەوێت لێیانی بشێوێنیت و فریویان بدەیت و بە دەی خەت پێیان ڕابوێریت و لێیان بخوێیت!

کتێب/ دەربارەی کار و تێکۆشانی حەلقەی ئەدیبانی کۆمۆنیست و گۆڤاری ڕابەر.. عەبدواڵ سڵێمان)مەشخەڵ

با بەت: مێژوویی- ئەدەبیی..

ئەدەبی کوردی بەدرێژایی سەد ساڵی ڕابردوو هەمیشە لەهەناوی خۆیدا دوو جۆر
تێڕوانینی چینایەتی بەرجەستەکردۆتەوە. دووجیهانبینی جیاواز کە پێداگربوونە لەسەر
بەرژەوەندی چینایەتی کرێکاران و زەحمەتکێشان لەالیەک و بۆرژوازی لەالیەکی دی. دوو
ڕەوت لەناو ئەو بزووتنەوەی ە ب ەردەوام شانبەش انی یەکتر هەناس

ەیان داوە. ڕەوتێکیان
کە زۆرینە و بااڵدەست بووە، هەڵگری جیهانبینی ناسیونال – بۆرژوای کورد، کە
لە بەرژەوەندی ستەمکاران نووسراوە و ئەوەی کە بۆی مەبەست نەبووە ئازادی و ڕزگاری
ئینسانی زەحمەتکێش ی کورد بووە لەستەمی چینایەت ی و نەتەوایەتی. دواتر ئەم ئەدەبە
لەڕەوتی گەشەی مێژوویی کۆمەڵگەی کوردستان و عێراقدا وەک ئەدەبێکی پارێزەر
لە بەرژەوەندی□کانی چینی بۆرژوازی کۆنەپەرست لەڕێگەی فریودانی خەڵکی هەژار و
ستەمدیدە بەناوی پارێزگاری لە نیشتمان و خۆشەویستی خاک و واڵت، سیاسەتەکانیان
برەو پێداوە و پاشانیش هەر ئەو ئەدەبە کۆنەپەرستە لەالیەن ڕەوتی لیبراڵیزمی
نو□ی□و□ قۆرخ دەکرێ و دەکرێتە پێخۆرەی ئیندیڤیجوالیزم….

[بۆ خوێند□نو□ی ئەم کتێبە کلیکی ئێر□ بکەن…]

Mashkhal_RabarDownload

شیعر لە(ڕۆمانێک عەشق)دا.. شوان شەفیق

‎بیرت دەکەم
‎وەک هێلکەو ڕۆنەکەی دەستی دایکم!
‎دووری چەندین ساڵ
‎کەچی عادەتمگرتووە بەو بۆنەیەوە
‎زۆر هەوڵمدا بەدەستی بێنم و
‎لە شووشەیەکدا هەڵیگرم نەکرا!
‎ڕێگای مەرگ بێ بەشت دەکا لە هەموو شت.

‎ئێستاش لەسەر دیواری

‎لای ڕاستی حەوشەکەی ماڵمان
‎چەندین چۆلەکە مەستی بۆن و
‎تێری وردە نانەکەی دەستی دایکمن!
‎ئەبێ چ گوناهێکم کردبێ؟
‎وا لەم دوورەوە ئەوەندە بیرت دەکەم.

‎بیرت دەکەم
‎خۆزگە دەکرا دڵۆپ دڵۆپ
‎ئەو دەنکۆڵە شەونمانە کۆکەمەوە
‎کە لەسەر گەڵای هەنگی دنیا کە دەنیشتن
‎کاتێک دەستی تۆی بەردەکەوت،
‎تا بیپرژێنم بە گیانمدا و مەستبم.
‎چی لەوە خۆشتر ئەبوو بێئاگا بم لەم ژیانە!

‎بیرت دەکەم
‎هێندەی گەرەکی بەختیاری
‎ دەزانیت لە کۆڵان بە کۆڵان و
‎گشت شەقامەکانی پێم بەهیلاک بردووە،
‎دەیان جووت پێڵاوم تیا دڕاندووە!
‎ئەوێ بۆم تەنیا گەرەکێ نییە لە شار یادگاریمە!

‎ئاخۆ ئەبێ
‎ لە بەردەم باخچەی زەبیحی
‎وەک جاران چاوەڕێی خۆشەویستەکانیان بکەن؟
‎چەند دڵی تیادا شکاوە،
‎چەنێک پەیمنی تیا دراوە
‎چەندیش ژووانی تیا بەستراوە
‎ هێندەی هەموویان بیرت دەکەم
‎خۆ دەزانم بێ هودەیە
‎ئیتر ئەوە دڵی منە بێ ئۆقرەیە!

‎بیرت دەکەم
‎چرنووکی تووند لە ڕانی خۆ ئەگرم و
‎ددانم لەیەکتر گیر دەکەم و
‎پەنجەکانم تووند لە زەوی دەچەقێنم و
‎نینۆکەکانم دەشکێنم و
‎تێکەڵی وردە زیخ و خۆڵیان دەکەم
‎ئیتر دەزانم ئەم قسانەی ئەیانکەم

‎ئەو کردارا نەش
‎بە چاوی تۆ نابینرێ، بە گوێی تۆدا ناچێ!
‎نە کاتت هەیە تەماشایان بکەی، نە بیانخوێنیتەوە!
‎تۆ بەدەنگی موزیک
‎ڕاهاتووی
‎پاساری بۆت بخوێنێ
‎هەستی لە خەو
‎چما ناڵە و شینی دوورە دەستێک!
‎ئەو میهرەبانییەشت بیردەکەم.

‎بیرت دەکەم
‎ئەتوانی نەپرسی
‎درێژە بە ئازار کێشانم دەدەم و
‎خوێ دەکەم بە برینەکانمدا
‎ خۆ دەزانم تۆ لە تەلارە بەرزەکەتەوە
‎خانۆچکە خنجیلەکەی من نابینی!
‎خۆ دەزانم تۆ مەرهەمی ئازارەکانی من نیت،
‎ئەوەندە قوڵ دەبن برینەکان
‎خەیاڵم نووقم ئەکەن و تۆش زیاتر گوشار دەخەیتە سەریان تا لە فیچقەکردن نەوەستن.

‎بیرت دەکەم
‎لە دووەم گەورەترین شار
‎غەریبم و بە تەنیایی ڕێدەکەم
‎قەرەباغ ی و دەنگەدەنگی نە سوکنایی بە دڵدا دێنێ نە دەنگی تیادا دەبیستم.

‎هاوڕێی جگەرەیەک و
‎کۆمەڵێک کتێب و ڕۆژنامەی بێ دڵ دەکەم
‎ئەو ڕۆژە ڕۆژنامە فرۆشەکە دەیگوت:
‎بۆ ئەوەندە گەشبینیت چیتە وا هەمیشە پێدەکەنیت؟
‎ئەو چۆن درک بەو دڵە تەنگەی من دەکا
‎کە پەرژین کراوە بە خەم.

‎بیرت دەکەم
‎باران خوڕ خوڕ دەباری
‎برووسکەی ئازار تەنگی پێ هەڵچنیبووم
‎ ناچار بەرەو نەخۆشخانە کەوتمە ڕێ

‎چوومە پرستگە و بە ڕوویەکی گەشەوە پاش چاوەڕوانی پەرستارەکە وتی
فەرموو بڕۆ ژوورەوە
‎ددانەکانم ئەوەندە زەردبوون دکتۆرەکە بەرلەوەی لە نزیکەوە
تەماشای بکا وتی:
‎ددانت ڕوو پۆشی ئاڵتوونکردووە!
‎ تومەس بێئاگایە
‎قەهر و کێشانی جگەرە ئەو ڕەنگەی پێ بەخشیووە.

‎دەیان موسافیر ڕۆژانە لەم وێستگە بۆ ئەو وێستگە هاتووچۆ دەکەن
کەچی لەخۆم تەنیاتر نابینم
‎دەزانی لە پەرەی ڕۆمانێکدا نووسراوە
‎دڵەکان هاودەنگی یەکتر دەکەن
‎پێ دەچێ ئەو دێرە بە مەستی نووسەرەکەی نووسیبێتی
‎ئاخر کەی ئەوە ڕاستە؟
‎بیرت بکەم.

شوان شەفیق
٩/٤/٢٠٢٣

ترازان.. سەلام عومەر

هەرکاتێك هەڵبژاردن نزیك دەبێتەوە لەبری یەکڕیزی نیشتمانی دروشم و توانجەکان لە یەکتری دەبێتە هۆکاری ترازان و ئەو ئومێدەش کاڵ دەکەنەوە کە بەهۆی رێکەوتنە ستراتیژیەکانەوە هاوڵاتیان دڵخۆش دەکا، بەتایبەت سەقاگیری ئابووری کە لەوەتەی سەربەخۆیی ئابووری راگەیەنرا ئەو سەقامگیرییە لە بەین چووبوو.
ئێستا دەسەڵاتی دوو بنەماڵەکە لەبری رەخساندنی کەشێکی لەبار بۆ هەڵبژاردن و لە پاڵیشیدا رەواندنەوەی ئەو نیگەرانیەی هاوڵاتیان بەرامبەر لەدەستدانی ئابووری سەربەخۆ و زۆر دۆسیەی دی کە لەوانەیە لە ئایندەدا بەرۆکی هەرێم بگرێ، دێن تۆمەت بۆ یەکتری و قسە بۆ ترازان دەکەن لەبری هاودەنگی نیشتمانی، بەتایبەتیش ئێستا تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان پڕ بووە لە رەخنەی جدی لە دەسەڵات و ئەو بەرنامە شکستخواردوانەی لە سی ساڵی تەمەنیدا بەسەر هاوڵاتیانی

سەپاند، بەزەقیش رەنگدانەوەی حزبایەتی لە نێو جومگەکانی دەسەڵات و پشگوێخستنی توێژی هەژاران و لاوان بەگشتی بۆتە دیاردە .

ئەگەر مەبەستمان بێت دادپەروەری کۆمەڵایەتی پەیڕەوکەین دەبێت کۆمەڵگەیەکی ئازاد دوور لە چەوساندنەوە لەسەر بناغەی فڕێدانی ناکۆکییە چینایەتیەکان دابمەزرێ، لەکاتێکدا خەبات بۆ بەرژەوەندییە گشتیەکان لەپێشەوەی تایبەتیەکان بێت و تەواوی چین و توێژەکانیش لە چوارچێوەی دامەزراوەیەکی پتەو کۆبکرێنەوە، تا هیچکام لە توێژە جۆراو جۆرەکان هەست بە پەراوێزخستن نەکەن و هەموان خۆیان بەبەرپرسیار بزانن کار بۆسەرخستن و پێشکەوتنی بکرێ.

هەمیشە لینین کۆمەڵگای بەگرنگ زانیوە سەرنجی دەخستە سەر بەرنامەو بیروراسیاسیەکان و بەرژەوەندی چینەکانیشی دەخستە پێشەوەو لەکوێدا خزمەتی زیاتر بەخوارەوە کرابا لەوێدا دروشمەکانی هەڵدەهێنجا، دەچێ ناو تەواوی توێژە جۆراوجۆرەکان و گوێی لێدەگرتن، داواکاریەکانی بەهەند وەردەگرت و بۆی جێبەجێ دەکردن، ئەو بەئاشکرا دژی سەرمایەداری و چەوساندنەوە بوو، پشت و پەنای زۆرینە بوو توانیبووی وڵات بە سیستەمێکی پتەو بپارێزێ.

بەڵام ئەزموونی چەند ساڵەی حوکمڕانی لێرە زۆر جاران پێچەوانەی زانستە سیاسیەکانەو هەمیشە ئەو توێژانە بێ هیوا دەکرێن کە بڕبڕەی پشتی کۆمەڵگان، ئەوەتا لاو کە هێزێکی دیارو بەرچاوە و هەموو وڵاتێك پشت ئەستوورە بەم وزەو توانایە، کە لە رێگەی ئەم توێژەوە گۆڕانکاری بنچینەیی و داهێنان بەرهەم دێت، پشتگوێ خراوە، بەتایبەتیش کە وڵات لە توێژی مشەخۆرەوە ئاراستەی بەرهەم هێنان دەکات، لێرە لاو کەوتۆتە نێوەندی ئەو پەراوێزەی لە سەرەوە باسمان کرد، بۆیە بەسەدانیان خۆیان بەئیجە داداو هەزارانیش نیشتمانیان جێهێشت، بەتایبەتیش تەواوی دروشم و بەڵێنەکانی سەردەمی هەڵبژاردنەکانی پێشووتر خرانە ئەستۆی بارودۆخە سیاسیەکان و بە بیانووی قەیرانەکان کە هەر خۆیان هۆکاری بوون، ئەم توێژەش بەتاقی تەنێ لەسەر شەقامەکان بەجێمان و ساڵ بەساڵیش بێکاری شێلگیرانەتر یەخەیان دەگرێ، هەروەك چۆن جوتیارانیش خرانە لیستی موچەخۆرانی حزبی و خواستی بەرهەم هێنانیان ریشە کێش کردو هەڵیاندانە بەر دەرگای حزبیەکان و فێری دەست پانکردنەوەو سەرەگرتنێکیان کردوون کە ئیدی نەتوانای جۆماڵکرنی هەرەوەزی و وەشاندنی دانەوێڵەو گرتنی داسیان ماوە، نەبیریش لە زیادکردنی بەرهەم و بەبازاڕکردنی دەکەنەوە، هەموو ئەو هۆکارانەن توێژە پەراوێز خراوەکان ناچنە دەنگدان و بەیەك چاو تەماشای تەواوی پارتە سیاسیەکان دەکەن.

سلکی پەروەردەش بە جۆرێك تێکو پیك دراوە خەریکە لەنێو مامەڵە دارایەکان و حزبیەکاندا ئەودەستی و دەستی پێدەکرێت، قوتابخانەی

تایبەت و حکومی و کۆ ژمارەی ئەوێ و ئێرەو زانکۆ ئەهلیەکان قوتابیانی دەسخەڕۆی دوودڵی و رارایيەك کردووە خەریکە ئەوانیش دەخلیسکێنە نێو نەزانی ئەو پلانانەی وەزارەتەکەیان بۆیان دادەنێ، بەم هۆکارەشەوەیە ترازانی زیاتر دەکەوێتە نێوان ئاستی قوتابیان و چینێکی خاوەن دارایيەکی زۆر دەبێتە نمرە کۆو قوتابییە ماندووەکانیش بە نیگەرانییەوە سەرنج لە ئەنجامەکانیان دەدەن.

ئەوەی کەزۆر مەبەستە ئەم بارودۆخەی ئێستایە کە هاوڵاتیانی پێدا گوزەر دەکات، سەرەرای ئەوەی بێکاری پانتاییەکی بەرفراوانی داگیر کردووە، جموجۆڵی بازاڕیش دوای گران بوونی بەهای دۆلار و هەڵبەزو دابەزینی کاڵاکان و بەتایبەتیش سووتەمەنی، باری هاولاِتیانی چەند بارە گران کردووە و کەچی شەڕی دەسەڵاتیش بۆ کورسی و تۆمەت و خەستبوونەوەی حزبایەتی تادێ زیاتر دەبێ، لەمنێوەندەشدا زیانی گەورە بەر هاوڵاتیان دەکەوێ، چوونکە موچە کەوتۆتە دەستی هەردوو حکومەتی تاسەر ئێسقان گەندەڵ و دەروونی هاوڵاتیانی بەجۆرێك تێکوپێك داوە بایی یەك گەرد متمانەیان بە کۆمپانیاکانی بەڕێوەبردنی ئەم نیشتمانە نەماوە، چونکە لە هەر قەیرانێك کە روو لە وڵات دەکات ئەوان دەستەوەستان دەمێننەوەو پێ دەدەنە موچەی هاوڵاتیان و هەر لەیەکەم ساتەوە بیر لە دواخستن و کەمکردنەوەو نەدانی دەکەنەوە، وەلێ بەشی خۆیان دەخەنە لاوەو کادیرەکانیانی پێ پێ دەکەن، کە ئەوە لەمێژووی مرۆڤایەتیدا و بەتایبەت حوکمداری زۆر دەگمەنە.

هەموو ئەم هۆکارانە چینایەتی بە جۆرێك زەق کردۆتەوە کە لەدیاردەوە بۆتە مەترسی و پێناچێ بانگەشەو بەڵێنی کۆمپانیاکانی دەسەڵات توڕەیی ئەم چینانە هێور کاتەوە، چونکە ئەو شەقارە گەورەیەی درووستیان کردووە بەو تەقەڵە رزیوانە یەکناگرنەوە کە هەمیشە لەکاتی بانگەشەکاندا نێوانەکانی پێدەدروونەوە.

بۆیە چارەسەری ریشەیی گەڕانەوەیە بۆ ناو خەڵك و گوێگرتنە لەو داواکاریانەی لە شەقامەوە دەردەچن، چونکە چەقی گۆڕانکاریەکان لەوێ لە دایك دەبن، هەروا جێبەجێ کردنی بەڵێنەکان و هاوسەنگ کردنی موچە، کە دەروونی زۆرینەی فەرمانبەران و خانەنشینانی بریندارکردووە، بەتایبەت کە هیچ بەهایەك بۆ ساڵی خزمەت و فەرمانبەرە بەتەمەن و ماندووەکان دانەنراوەو لە بەرامبەردا پلەی حزبی جێگەی گرتۆتەوە، بۆیە دەبێت هەنگاوی هاوسەنگ کردنی موچە یەك لە کارە سەرەکیەکان بێت چونکە ئەوە هەوڵێکی سەرەتاییە و ئاوڕدانەوەیە لە توێژە کەمدەرامەتەکان ، خۆ گەڕانەوەی متمانە و شکۆی دەسەڵاتی خۆماڵی هەرچی زووە دەبێت کاری بۆ بکرێ، دواتر بیر لە نەهێشتنی چینایەتی بکرێتەوە کە ئێستا خەریکە زۆر بەزەقی

پانتاییەکانی کۆمەڵگا دادەپۆشێ و بەرنامەکانیان لە خەڵکەوە بۆ خەڵك بێت و ئاراستەی بیرکردنەوەشیان هەر لەنێو خەڵکەوە هەڵێنجن، ئەوسا لە هەڵبژاردنی پەرلەمانیدا دەتوانن درووشم و بەڵێنەکانیان ببنە جێگەی متمانە نەك ترازان.

گەشبینی و گومان لەمەڕ بەهاری عەرەبی.. ستیڤان شەمزینی

(بە بۆنەی دوانزە ساڵەی بەهاری عەرەبی)

لە سەرەتاوە تا ئێستا نزیکەی پێنج مانگ تێپەڕیوە بەسەر شۆڕشەکانی وڵاتانی عەرەبی کە لە ئەدەبیاتی سیاسیدا بە "بەهاری عەرەبی" ناوزەد دەکرێت، تا نهە بەهاری عەرەبی توانیوویەتی دوو رژێم لەسەر کار لاببات. لە سێ دەوڵەتی تردا "لیبیا، یەمەن، سوریا" شۆڕش لە کۆپێسەندنی بەردەوامدایە، بارودۆخی هەر یەك لەو سێ وڵاتە لە یەکتر جیاوازە، لیبیا دەرگیری شەڕێکی ناوخۆیی چەکداریی گەورە بوو، ناتۆ و وڵاتانی رۆژئاوایش لە رێگەی بەردومانی رژێمەکەی "قەزافی"یەوە بوونەتە تەرەف لە جەنگەکەدا. لە یەمەن بارودۆخەکە جیاوازە، جەماوەر تەنیا لە رێگەی خۆپیشاندانەوە داوای گۆڕینی رژێم دەکات، بەڵام دوای بریندارکردنی عەلی عەبدوڵڵا ساڵحی سەرۆکی ئەو وڵاتە و ژمارەیەک کاربەدەستی باڵای دەوڵەت لە رێگەی موشەکەوە، پێدەچێت ئاقاری رووبەڕووبوونەوەی دەوڵەت و جەماوەر بەشێوەیەکی تر بگۆڕدرێت، هەرچی سوریایە بە مامەڵەیەکی بەعسیانە وەڵامی داخوازیی خۆپیشاندەران دەداتەوە و تا هەنووکە زۆرترین کوژراو لە خۆپیشاندانەکانی ئەو وڵاتە تۆمار کراون بە بەراوورد بە هەریەک لە یەمەن و تونس و میسر و بەحرەین و ..هتد. تا ئەم چرکەساتەشی ئەمە قسەی تێدا دەکەین شۆڕش بەهەردوو شێوەی چەکدارانە و ئاشتییانە لە بەشێک لە وڵاتانی عەرەبی درێژەی هەیە.

جیاواز لەوەی چی دەگوزەرێت و چۆن رژێمەکان لە دونیای عەرەبییدا دەگۆڕدرێن، پرسیارێکی سەخت هەمیشە ئامادەیی جیددی هەیە، ئایا ئەم شۆڕشانە دەتوانن سەرەتایەکی نوێی دیموکراسی لە نیشتمانی عەرەبییدا بهێننە دی؟. ئایا بە نەمانی رژێمە تۆتالیتاریی و

دیکتاتۆرییەکانی وڵاتانی عەرەبیی، دەوڵەتی دیموکراسی و مافی مرۆڤ لەسەر ئەو جەستە کۆنە لە دایکدەبێت؟. ئایا بەهەموو شۆڕشێکی دژی دیکتاتۆریی دەوترێت شۆڕشی دیموکراتی؟. ئەگەرچی وەڵامی ئەم پرسیارانە وەک یەک نین، بەڵام لە راستیدا هێشتا هیچ دیمەنێک نابینین پێمان بڵێت لە تونس و میسر کە رژێم تیایاندا گۆڕاوە، کاروانەکە بەرەو دیموکراسی کەوتۆتە رێ. بە پێچەوانەوە هەندێک ئاماژەی خەتەرناک دەبینین تەفسیری یەک حاڵەتمان بۆ دەکەن، ئەویش ئەوەیە هێشتا زەمینەی کۆمەڵگە عەرەبییەکان بۆ تاقیکردنەوەی ئەزموونی دیموکراسی و سەرهەڵدانی دەوڵەتگەلی نوێی لیبراڵ نەخەمەیوە، چوونکە ئەو زەمینەیە زادەی سەدان ساڵە لە کولتووری پریمیتیڤ و بەداوەت و دەیان ساڵ لە حوکمی پۆلیسی و دیکتاتۆرییە، ئەمە لە رووی سیاسییەوە، لە رووی کۆمەڵایەتییەوە فەرهەنگێکی ئایینیی وشکهەڵاتوو تا ئێستا کاریگەریی جیددی هەیە لەسەر هزری تاکی عەرەبیی، لە رووی ئابوورییەوە زۆرینەی وڵاتانی عەرەبی یان لە ریزی دەوڵەتە هەژارەکانن یان دەوڵەمەندن بە سەرمایەی نەوت و لەژێر کاریگەریی رۆشنبیریی نەوتن کە تاکی بەکاربەری دژە بەرهەمهێنی دروستکردووە، ئەمەش بەهیچ جۆرێک یارمەتی پرۆسەی دیموکراسییەت نادات، چوونکە دیموکراتییەت و پیشەسازیی پێکەوە بەستراون، یان بە مانا باوەکە دوو رووی یەک دراون.

بیرمەندی ناسراوی عەرەب “جۆرج تەرابیشی” پێیوایە، بەهاری عەرەبی یان شۆڕشەکانی عەرەب کە حاڵی حازر هەڕەشەی پلە یەکن بۆ سەر رژێمە تەقلیدییەکانی عەرەب، شەپۆلی سێیەمی دیموکراتی جیهانیین، بەو پێیەی شەپۆلی یەکەم لە خۆرئاوای ئەوروپا و ئەمەریکا لە دوای شۆڕشی فەڕەنسییەوە دەستیپێکردووە، شەپۆلی دووەمیش لە رۆژهەڵاتی ئەوروپا بە نەمانی بلۆکی رۆژهەڵات دەستیپێکرد لە ساڵی 1989، هەرچی شەپۆلی سێیەمی دیموکراتی جیهانیشە ئەم شەپۆلەیە کە لە ساڵی 2011 لە تونسەوە بەرەو کۆی وڵاتانی عەرەبی دەکشێت. وەلێ ئەم بەچوونەی تەرابیشی جۆرێک لە گەشبینی و پاڵپشتی و سۆزی تاکەکەسی تێدایە بۆ شۆڕشە عەرەبییەکان، بەڵام هێشتا زووە بۆ ئەوەی بڕیار لەسەر ئەوە بدەین ئەم شۆڕشانە دەبنە سترۆکتەری دیموکراتی لە جیهانی عەرەبییدا، هێشتا زۆر ئاماژەی ترسناک هەیە کە هەڕەشە لە ئایندەی شۆڕشەکان دەکەن، ئەگەر بە نموونەی میسر بگەڕێینەوە دەبینین رۆڵ پەیداکردنی هێزە ئیسلامییە ئسوڵییەکان کارتەکردنی نەرێنی هەبووە لەسەر پرۆسەی بینای دیموکراسی لەو وڵاتەدا، لەمەش ترسناکتر وا خەریکە کۆمەڵگەی میسریی بەرەو جەنگێکی ئایینی لەنێوان موسڵمان و کریستیانەکاندا رادەکێشن. راستە قەبارەی مەترسییەکە بەو ئەندازەیە نییە هەموو هاوکێشەکە بگۆڕێت، بەڵام

ناشە لە حاڵی حازردا چاو لەو جۆرە مەترسیانە بنووقێنرێت.
“فەرید زەکەریا” سەرنووسەری گۆڤاری “نیوزیوک” لە وەڵامی پرسیاری خوێنەران لەسەر تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبوک لە هەمبەر شۆڕشەکانی وڵاتانی عەرەبی، ئەوە دەخاتە روو ئەم دۆخە، هەمان دۆخی ساڵی 1989یە، واتە دۆخی دوای رووخانی دیواربەندی بەرلین، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا دەبێت تێبینی ئەوە بکرێت وڵاتانی عەرەبی، کۆمەڵگەکانی رۆژهەڵاتی ئەوروپا نین، لەبەر ئەم فاکتەرە پرسەی گۆڕان و وەرچەرخان بەرەو سیستەمی دیموکراتی بە هێواشی و بە پێی پرۆسەیەکی زەمەنی دەبێت، ئەمە بەجگە لەوەی لە ئێستاوە بە روونی لە تابلۆکەدا ئەوە دەبینرێت، ئەم پرۆسەیە هەموو وڵاتانی عەرەبی پێکەوە ناگرێتەوە. زەکەریا ئەوەش دەخاتە روو پرۆسەی گۆڕانکاریی لەو وڵاتانەی خاوەنی شلەی نەوتن، خێراتر و کاریگەرتر وەک لەوانەی هیچ نەوتیان نییە، بەو پێیەی پتەویی ژێرخانی ئابووری و هەبوونی بژێوییەکی باش بە تاکەکەس هەرچی زیاتر پرۆسەی گۆڕانی کۆمەڵایەتی و گۆڕان رووەو دیموکراسی خێراتر دەکەن. ئەم بۆچوونەی زەکەریا دیسانەوە پاڵپشتی لە هەمان دیدگا دەکات کە پێیوایە دیموکراسی تەنیا بە ئیرادە و میکانیزمی شۆڕشگێڕانە ناهێنرێتە دی، چەسپاندنی دیموکراسی پێش هەر شتێک پەیوەستە بە هەبوونی کۆمەڵێک زەمینە و پێشمەرجی سیاسیی و فیکریی و ئابووری و کۆمەڵایەتییەوە.
لەسەر راستیی ئەم پرنسیپە ناتوانین بە هەموو شۆڕشە عەرەبییەکان بڵێین شێوەی دیموکراسی تەنیا لەبەرئەوەی دژی رژێمێکی دیکتاتۆریی بەرپاکراون، نەخێر ئەمە رەسایەکی ماتماتیکی نییە کە هەمیشە یەک کۆ یەک بکاتە دوو.
لەگەڵ خستنەرووی ئەم گومانانەشدا، هاشا لە دیوە ئیجابییەکانی شۆڕشە عەرەبییەکان ناکەین، بە پێچەوانەوە ئەمە سەرەتایەکی نوێیە لە جیهانی عەرەبدا و وەک فەیلەسووفی فەڕەنسی “ئەدگار مۆران” بۆی چووە ئەم شۆڕشانە وێنای عەرەبیان لە جیهاندا گۆڕیوە، کە هیچ دوور نییە ئەم گۆڕینەی رژێمەکان، سەرئەنجام ببێتە گۆڕانێکی سەرتاپاگیر لە کۆی کایە و بوارە جیاجیاکانی ژیانی تاکی عەرەبدا، بەوەش کولتووری دیموکراتی زیاتر گەشە بکات. بۆیە قسەی ئێمە لەسەر خودی شۆڕشەکان نییە، چوونکە هیچ لاریمان لەوە نییە، شۆڕشی گەلانی عەرەبی شۆڕشی رەوان و رژێمە عەرەبییەکانی ئێستا تەنیا شایستەی رووخاندنن، بەڵکو قسەی ئێمە لەسەر ئەوەیە ئاخۆ ئاکامی شۆڕشەکان بەکوێ دەگەن؟. ئایا شۆڕش دیموکراتی بەرهەم دەهێنێت یان توێژێکی دیاریکراو بە ماوەیەکی زەمەنی دیاریکراو دەکاتەوە بە حوکمڕان؟. یان ئیسلامی سیاسیی بەرهەمەکەی دەچنێتەوە؟. بەشێوەیەکی گشتیی هەموومان تەنیا سەیری رەوتی رووداوەکان دەکەین، هەم گەشبینین و

هەم گومانمان هەیە، واتە بارودۆخەکە بەشێوەیەک لەنگەری گرتووە لە نێوان گەشبینی و گوماندا رابوەستین و چاوەڕوانی وەرچەرخان و پرسەکانی داهاتوو بکەین، ئاخۆ شەپۆلەکانی وڵاتانی عەرەبی دەبنە مامانی دیموکراسی یان نا؟.

ستیڤان شەمزینی

تێبینی: ئەم وتارە لە ژمارە “5506”ی رۆژنامەی “کوردستانی نوێ” لە 2011-6-15 بڵاوبۆتەوە

نموونەی چەند وانەیەک لە وانەیەکی ڕاهێناندا.. عەلی حەمەڕەشید

سەرپەرشتیاری پەروەردەیی

ئاشکرایە کە باخچەی منداڵان تایبەتمەندی خۆی هەیە بەگشتی و بەتایبەتی لە بواری وانە وتنەوە و فێرکردندا.چونکە منداڵانی باخچە سەرەتای دروستبوونی کەسایەتییانە و ئەو قۆناغەش هەستیارە و وا پێویست دەکات کە مامۆستایان بە وردی و وریاییەوە هەڵسوکەوتیان لەگەڵدا بکەن و زانیارییەکانیشیان لەشێوەی چیرۆک و هەنراوە و شانۆیی و یارییەوە پێبدەن ،وانەکانیشیان یاری ئامێز بێت و وەرزش و چالاکی جۆراوجۆر کە بگونجێت بۆ ئاستی تەمەنی ئەوان بەکاربهێنرێت.هەروەها ئەو چیرۆک و هەنراوانەش کە مامۆستایانی بەڕێز هەڵی دەبژێرن و بۆ منداڵانی دەڵێن گونجاوبێت بۆ منداڵانی باخچە و پەیوەندیشیان هەبێت بەو بابەتانەوە کە بۆ منداڵانی دەڵێن .وەک لیژنەی باخچە ناحکومییەکانی بەڕێوەبەرێتی گشتی پەروەردەی سلێمانی و بە مەبەستی زیاتر ئاشنا بوونی مامۆستایانی باخچە ناحکومییەکان دەربارەی شێوازی وانە وتنەوە و چۆنیەتی بەکارهێنانی هۆیەکانی فێرکردن و هەڵس و کەوت لەگەڵ منداڵانی باخچەی منداڵان ، باخچەی منداڵانی کوردجینیەس/٢ ی ناحکومی لە چالاکییەکدا نموونەی چەند وانەیەک لە وانەیەکی ڕاهێناندا کە لە وانەی وەرزش و شانۆ و

زانست و میوزیک و هونەر پێکهاتبوو لەلایەن چەند مامۆستایەکەوە
بەسەرکەوتوویی پێشکەش بە مامۆستایانی ئامادەبووی باخچە
ناحکومییەکان کرا کە لەهەر بەشێکدا چالاکی و جوڵە و هۆی فیرکردنی
نوێ و گونجاو و جیاواز خرانەڕوو کە منداڵان بەپەرۆشەوە لەگەڵ
گوێگرتن لەمامۆستا بەشداری وانەکانیشیان دەکرد و خۆشی و حەزکردن
بەوانەکان وەک ڕەنگ بە ڕوخساریانەوە دیاربوو،ئاوێتەی جوڵە
وەرزشییەکان و گۆرانی و ڕێتمە مۆزیکییەکان و وتووێژو قسەکانی
(مشک□ بۆر) کە لەشێوەی بوکەڵەدا نمایش دەکرا و تا کۆتایی وانەکانی
تریش ئەویش جار جار بەشداری دەکرد و وەک ئامادەبووەیەکی ناو
وانەکە ،شێوازی وتنەوەی هۆنراوە بە ئاوازو گۆرانی و توت توتی ئەو
شەمەندەفەرەی کە مامۆستا وەک چالاکی و جوڵە بە منداڵەکانی کرد وا
هەستیان دەکرد کە لەو ساتەدا هەر بەڕاستی لەناو شەمەندەفەردان و
دەچن بۆ گەشت،دوو مامۆستا لەسەرەتای دەستپێکردنیان بۆ وانەیەکی
تر یەکێکیان گوڵێکی پێبوو وتی من ئەمڕۆ زۆر دڵخۆشم کەلەگەڵ ئێوەم
،دواتر دای بە یەکەم منداڵ و داوای لێکرد کە ئەویش هەمان
دەستەواژەی وتەوە و گوڵەکەی دا بە منداڵێکی تر ئەویش بەهەمان
شێوە وتیەوە و تا کۆتایی هەر منداڵێک وەریدەگرت دەیوتەوە کە
ئەمەش نواندنی خۆشەویستی مامۆستا دەردەخات بۆ منداڵەکان.دواتر
مامۆستا چیرۆکێکی بۆ گێڕانەوە بەناوی جوجەڵە.جوجەڵە و
ئامۆژگارییەکانی دایکی جوجەڵە و دواتر چوونەدەرەوەی جوجەڵە و
فەرامۆشکردنی قسەکانی دایکی کە (هەوای ئۆتۆمبیلێکی تیژڕەو دەیخات
بەزەویدا و دەیگەی□ن□ن□ پزیشکی تایبەت بە گیاندار و باڵندە چونکە
وەک چۆن پزیشکی تایبەت بەمر□ق ه□یە بەو شێوەیەش پزیشکی تایبەت
بەوان هەیە).باسکردنی پیشەی دارتاشی و پزیشکی کەیەکێکیان بابەتی
وانەی پێشووبوو وای لە منداڵان کردبوو کە بەشێوەیەک تامەزرۆ بوون
وەک لە شاری یاری یان لەسەیرانگەیەکدا دانیشتبن وابوو،کۆمەڵێک
لەو پێداویستییانەی کە دارتاش ب□کاری دەهێنێ وێنەکانی
بە بچوکی دانرابوون و مامۆستا لەکاتی وانەکەدا نیشان منداڵانی
دەدا،وێنەی دارتاشێک بەگەورەیی ،دواتر سندوقێکیان هێنا کە یەک
یەک منداڵانیان بانگ دەکرد تا دەست بکات بە سندوقەکەدا هەر شتێکی
دەرهێنا ناوەکەی ب□□□ت کە سەرجەمیان پێداویستییەکانی دارتاش و
پزیشک بوون یان ئەو کەرەستانەی کە پەیوەندیان بەو دوو پیشەیەوە
هەیە.چەندە جوان و سەرنجڕاکێش بوو کە یەکێک لە مامۆستاکان خوی
خست و وتی ئای ئای قاچم منداڵێکیان نارد کە بچێت بەدوای پزیشکدا
کە لەو دیو دەرگەکەوە منداڵێکیان دانابوو جل و بەرگی پزیشکیشی
لەبەردا بوو هاتە ژوورەوە کەجوان بوو خێرا تەماشای قاچی مامۆستای
کرد و وتی هیچ نییە و لەزگە و شتی بۆ بەکار هێناو وتی زۆر باشە

ئازارەکەشت نامێنێ،لەوکاتەدا (مشکەبۆر) بانگی کرد و پرسیاری لێکرد زۆر بەجوانی وەڵامی دایەوە،لەڕاستیدا ئەنجامدانی ئەم جۆرە چالاکییانە لەگەڵ ئەوەی کە وانەکە لای منداڵ خۆشەویست دەکات و لەبابەتەکەش بەباشی تێدەگات،لەیادەوریشیدا دەمێنێتەوە،هەروەها وا لە منداڵ دەکات کە زیاتر بڕوای بەخۆی ببێت و توانای ڕووبەڕووبوونەوەی کەسانی تری هەبێت و بە شێوەیەکی باش وەڵامی گونجاویان بداتەوە.لەبەشێکی تردا باسی نیشتمان و هەرێم و شارەگەورەکانی هەرێم کرا و وێنەی شارەکانیش بەشێوەیەکی جوان دانرابوون.وەرزش بەشێوەیەکی جوان لەڕێگەی چەند یارییەکەوە کە بووە مایەی زیاتر دڵخۆشکردنی منداڵان.پێویستە مامۆستا پرسیار ئاراستەی گشت بکات و وەڵام ل□ یەک منداڵ وەربگرێت ،دواتر ئەگەر ویستی دەتوانێت داوا لە منداڵانی ژوورەکە بکات کە دووبارەی بکەنەوە،کە بەو شێوەیە منداڵ فێری ئارامی و یاسای پۆل و لەخۆیەوە وەڵام ناداتەوە تا داوای لێدەکرێت.لەبەشی مۆزیکدا گۆرانی شاری سلێمانی و ئاڵای کوردستان وترا و دروستکردنی ڕیتمی مۆزیک بە دوو داری بچوکی درێژ کە منداڵان چێژێکی تایبەتیان لێوەردەگرت.لەبەشی هونەریشدا مامۆستا منداڵانی بەشێوەی گروپ داناو پێداویستییەکانی دروستکردنی وێنەیان خرایە بەردەست کە بۆیەی ئاوی و ئاو و لاکێش□ یەکی بچوک کە هەریەکەیان لە شەش داری چلورە دروست کرابوو کە مامۆستا ڕێنمایی کردن تا ئاڵای کوردستان دروست بکەن،چەند جوان بوون هەریەکەو سەرقاڵی ڕەنگکردن و دروستکردنی ئاڵای کوردستان بوون،ئەوەی کە پێویستە بوترێت ئەوەیە کە مامۆستایانی بەشداربووی ئەم چالاکییە بەحەزێکی زۆرەوە بۆ منداڵ و بۆ وانەکەیان وانەکانیان دەوتەوە،هەموویان تەواوکەری یەکتر بوون لەبابەتەکاندا و زۆرجار واتدەزانی کە یەک وانەیە کەئەمەش سەلیقە و توانا و شارەزایی مامۆستاکانی دەسەلماند و گیانی هاوکاری و یارمەتیدانیان کردبووە بنەما ب□ س□□رکەوتنی کارەکانیان،دەست□خ□شی لە کارگێڕی و مامۆستایانی باخچەکە دەکەین،لەکۆتاییدا هیواخوازین کە مامۆستایانی ئامادەبوو سودیان لەو چالاکییە وەرگرتبێت تا بتوانن لەگەڵ زانیاریییەکانی خۆیان ئاوێتەی بکەن و لەباخچەکانی خۆیاندا بەکاری بهی□نن.ئێمەش وەک لیژنەی باخچە ناحکومییەکان لەکۆتاییدا دەستخۆشی و تێبینی و سەرنجی خۆمان خستەڕوو بۆ زیاتر بەرەوپێشچوونی هەموان و چالاکییەکانی ناو وانەکەم بەشێوەی هۆنراوە بۆ ئامادەبووان خوی□ندەوە کە لەکاتی بەڕێوەچوونی وانەکەدا لەگەڵ تێبینییەکانمدا نووسیبووم کە بووە مایەی خۆشحاڵی بۆ هەموان ،وا لێرەدا دەینووسم:

وا باخچـەی منـداڵانی..کوردجینیـەس گشت ئامادەن
بەچـالاکی جـۆرا و جـۆر..پێشـوازیتان لێدەکـەن
...
بـەئـاوازێکی دڵگـیر..دەڵێن بەخێربێن هەمـوو
بە هـاتنتان خۆشحـاڵین..باخچەکەمـان جوانتر بوو
...
ئەم وانەیە زۆر خۆشـە..بوو بە شـانۆی بوکەڵە
یاری و وەرزش و مـۆزیک..گـۆرانیشی لەگـەڵە
...
مامۆستاکانیش یەک یەک..چـالاکیان دەنـوێنن
توانا و شـارەزاییـان..بە بـاشی بەکـاردێنن
...
خۆ چـالاکی جۆراو جـۆر..لەگـەڵ وانـەی ڕاهێنان
بەسـودە بۆ مامـۆستا..لەنێو باخچـەی منداڵان

KGS
Kurd Genius Kindergarten 2
Slemani Heights
0770 549 0606

KGS2
KGS
Kurd Genius Kindergarten 2
Slemani Heights
0770 549 0606

حەیا.. پشکۆ ناکام

قسەكانی دوێنێتان هەر لە گوێمانایە: بەغا موفلیسە…پوڕە نینە…نەوتی خۆمان بۆ خۆمان و هی خۆیان بۆ خۆیان ..ئەبین بە دوو دراوسێ ی باش…گەر سوپای عێڕاق ڕاست ئەكا یەک بست قاچ بخاتە کەرکوکەوە …و ..و …، ئەمانە و دەیان هاژەهاژ و تەسریحی نەزانین و لەخۆبایی بوون و بێ ئەقڵی ، لەوەوە بۆ ڕاست کردنەوەی باری لەقیوتان دوای ” تاپۆی ڕەشی ڕیفڕاندۆم !!” بەرپرسی واتان هەبوو ئەیووت من پورم عەرەبە و یەکێکی تر خاڵۆژنی ، گەر بۆیان بکرایە بە دیسداشە و “چەفیە” وە ئەسوڕانەوە ، بە قوڕگێکی پڕ لە گریانەوە ئەتانووت : تکایە دەرگای گفت و گۆمان لەسەر دامەخەن..! ، دوێنێ مێژووە کە ناتوانرێ لە قوژبنی زیندانە تاریکەکانی ئاسایش و پاراستن گووم بکرێ ، ئەمڕۆشتان وا بە بەرچاوی خۆمانەوە ئەتانبینین چۆن تەسلیم بە بەغا بوون ، ئەو کەسەی بەرامبەر نەیارەکەی ” وەک خۆتان ئەڵێن شۆڤینیزمی عەرەبی” چەمایەوە و تەسلیم بوو هەر چەک ناکرێ لەوانەیە تا گۆرەوییەكانیشتان پێ دا بک□ن و هەر ئێوەش مەمنوون ، ئەمە مەنتیقی براوە و دۆڕاوە ، ڕۆژێ.. جارێ.. سودفەیەک بیرتان لەوە نەکردەوە بۆ میللەت بچەمێنەوە ، سیاسەت و میللەت بەڕێوە بردن قومار نیە چاوڕێ ی

جۆکەر یان وەرقەی حەوزەکە بیت ،، کە نەتانزانی "ئابووری سەربەخۆ" چیە ، بخۆن دەرتان بێ ..گەر چی وەک هەموو شکستەکانی ترتان ئەمجارەش باجەکەی ئەکەوێتە سەر شانی خەڵک ، لەگەڵ ئەوەشا دیمەنی تەسلیم بوونتان تەسکینیەک بە دڵی ئەو خانە نشینەیا ئەیا کە لەژێر گەرمای هاوینا بە پاڵەپەستۆ چاوەڕێ ی معاشە دووسەد هەزار دینارەکەیەتی، ئێوە واتانزانی ئابووری سەربەخۆ ئەو پارە مفتەیە کە کاتی خۆی لە "کەرەج و سەقز" وەرتان ئەگرت و سەربەخۆ بوون لە سەرف کردنی، ئێوە هیچ دەمێک میللەتان نەئەبینی و پارەی نەوتەکەش ئەوەنەی تر بەرچاوی گرتن تا ئەو ڕۆژەی دەرکەوت حساباتی□کانتان چەن بێ بنەما و نا ئەقڵانی بوون و واتان ئەزانی "تورکیا" بە بەرتیلی نەوت بەردەم و پشتان وەک" قەڵغانەکەی جەنگیز خان" ئەتانپارێزێ ، پەلە مەکەن ئەمە هێشتا موقەدیمەی فیلمەکەیە ، مێژوو پڕە لە جۆرە فیلمانە ، لە کوێتانە کە بەرژەوەندی تورکیا چۆن ماڵی خۆتان و میللەتیش دائەڕمێنێ ، سبەی بە سازش کردنێک بۆ عێڕاق ڕێک ئەکەون و سوپای عێڕاقیش ئەگاتە سنوورەکان و ئەو هەموو مەسرەفەی سوپای تورکیا لە هەرێم! لە کۆڵ ئەنقەرە ئەبێتەوە و مەلەفی کێشەی "پ.ک.ک" تەسلیم بە عێڕاق ئەکرێ، بەس پەلە مەکەن ، جا ئەو کاتە بەرداشی سێ کوچکەی قەندیل و تورکیا و عێڕاق وەک شەقشەقە ئەتان هێنێتە هەلەکە سەما …
بڕواتان هەبێ ئەوەنە خراپکاریتان بەرامبەر بە خەڵک کردوە کە نەمانی نەوتیان پێ باشترە گەر نەمانی ئێوەی لە دەسەڵاتا پێوە بێ ، بۆ خەڵک زەرەر لە نیوەی بگەڕێتەوە و بۆ ئێوەش ڕەنگە شکستی کۆتایی هێنان پێتان ، خەڵک نەبوونی و بێ دەرامەتی زۆری بە خۆیەوە دیوە ئەوە ئێوەن لەوەتەی هەن بەبێ کیسە پارەی خۆ خۆستنە خزمەتی ئەم یان ئەو نازین ، ئەووترێ "حەیا" قەترەیەکە کە ڕژا ئەڕژێ ، حەیا لای ئێوە "تانکەرێ نەوت" بوو لە ناو تورکیا ڕژا….

ئام□نج و بەرژەوەندیەکانی تورکیا ل□ بەرامبەر کورد.. م/

□شنا□ەقیب گرتکی

پەیوەندی تورکیا لەگەڵ کورد و بەتایبەتی هەرێمی کوردستان پەیوەندیێکی مێژوویی و هاچەرخە، بەجیا لەگەڵ پارچەکانی تری کوردستان کە تاکو ئیستا ئازاد نەکراون، بەدوو دیوی جیاواز تورکیا ڕۆڵ دەگێڕێت لەلایەک بۆ بەرژەوەندیەکانی خۆی و ستراتیجیەتی ناوچەکە هاوپەیمان و دۆستی کوردە، لەلایەکی تر وەک دوژمنێکی سەرسەختی خۆی دەڕوانێتە کورد بەتایبەتی لەگەڵ ئەو پارچە کوردستانیانە کە هیشتان لەژێر چەپۆکی دوژمناندان، ئەو ڕۆڵەی تورکیا دەگڕێت بۆ بەدەستهینانی متمانەی خۆیەتی بۆ ئەوەی بەردەوام باڵادەست بێت لەناوچەکەدا، لەلایەکی تر ئەو پارچە کوردستانەی کە ئازادی تیادا بەرقڕاڕە دەیەوێت ئەو ئازادیە نەهێڵێت و بەجۆرێک سیاسەت لەگەڵ ئەو بەشە دەکات وەک بڵێین داوابکات ئێمە خاوەنی ئەو خاکەین و پێویستە بگەڕێنینەوە، چەواشەکاری و دوژمنایەتی ئەو دەوڵەتە لە زۆر ڕووی ژیانەوە پێوە دیارە کە نایەوێت کورد سەرکەوت و بێت و ڕۆڵێکی کاریگەری هەبێت لەناوچەکە، قۆرغ کردن و کوشتنی کورد بەدەستی تورکەکان لەکۆنەوە تاکو ئیستا بەردەوامی هەیە و دەستیش هەڵناگرێت، ئامانجی تورکی داگیرکەر بۆ سڕینەوەی نفوسی کوردە ئەمەش بۆتە ئەستەم بۆ ئەو دەوڵەتە کەبتوانێت ئاو کارە بەئەنجام بگەیێنێت، هندێ لایەنی کوردیش بۆ سەرخستنی ئەو دەوڵەتە ڕۆڵ دەگێڕن ئەمەش بەجۆرێک دەردەکەوێت کە نای□ن□وێت سیاسەتی دەوڵەتی تورکیا لەناوچەکە کۆتایی پێ بێت و ببێتە تێکچونی □□□□ی راستەقینەی ئەوانیش، لەکۆتایی لێکەوتەکان دەردەکەون کەبەزەرەری کورد تەواو دەبێت و تورکیا وەک دوڵەتێکی دژە کورد □□□□ی دەردەکەوێت، کورد لەسەرەتای دەرکەوتنی ناتفاق بووە لەنێوماڵی خۆی ئەمەش دەرفەتی بۆ بێگانە ڕەخساندوە باڵادەست بێت و ترسی نەبێت لەهەبوون و گەورەبوونی کورد لەناوچەکە، یەک هەڵوێستی بۆ کورد دەسپێکی سەرکەوتنێکی مێژووی دەبێت و زیاتر ڕێگای ئازادی فراهم دەبێت و حسابێکی جدی دەکرێت بۆ کورد و دژایەتیەکان کەمتر دەبنەوە.